

Neviditelné kořeny

HYNEK ČAPKA

≡ KNIHA ZLIN

Neviditelné kořeny

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihazlin.cz
www.albatrosmedia.cz

 KNIHA ZLIN

Hynek Čapka
Neviditelné kořeny – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

walt

Hynek Čapka

Neviditelné kořeny

Neviditelné kořeny

HYNEK ČAPKA

≡ KNIHA ZLIN

Strom může vyrůst do výšky, ale pořád má své kořeny. Můžeme tedy sahat až k nebi, ale nemůžeme si zvolit, kde jsme se narodili nebo jakou máme barvu očí. Je to náš osud, kterého si musíme být vědomi, ale současně se nesmíme bát otevřít se světu.

— Yaron Herman

ČÁST PRVNÍ

1

Duben 1949

Anežka

Vleže na břicho se tiskne k měkké lesní půdě. Ze spadaného listí čpí vlhký pach tlení. Její prudké výdechy rozechvívají suché stéblo trávy, které má tak blízko před očima, že i ve tmě rozeznává jeho pilovitou hranu. Snaží se dýchání zpomalit, může ji prozradit sebemenší zvuk. Srdce jí buší do země jako kladivo.

Za sebou uslyší plíživé, ostražitě kroky. Zadrží dech. Nažloutlé světlo vojenské baterky pronikne temnotou a ostře z ní vykrojí štíhlé kmeny buků jako nepravidelné řady hladkých, šedivých sloupů. Kéž by se mohla ještě víc stlačit, vmáčknout hlouběji do listí! Sleduje, jak lačný světelný kužel pátrá v půlkruhu jako slídící hmyzí tykadlo jen kousek nad její hlavou.

Paprsek zamíří zpátky na rozmoklou, blátivou lesní cestu, příslušník finanční stráže cosi nesrozumitelně zamumlá a začne se vzdalovat těžkými, čvachtavými kroky. Kde je ten druhý? bleskne jí hlavou. Byli přece dva, jeden dával rozkazy. Anežka začne znovu dýchat, pomalu a zhluboka.

Prásk! Další suchý třesk výstřelu. Bodne ji osten děsu, že dostali i Tomáše. Les zalije oslnivě bílá záře. Světlice! Je to jenom světlice...

Syčící, zářivě žhnoucí bod stoupá strmým obloukem a rozpohybuje stíny větví, jako by celý les oživil.

Kde je Tomáš? Převaděč, který je oba vedl, zahlédl hlídku první a dal se na útěk, ale světlo baterky si postavu prchající mezi stromy brzy našlo. *Stůj, nebo střelím!* Jako když bodový reflektor osvítil herce na jevišti. Ozvaly se dvě krátké, štekavé rány a tupé žuchnutí bezvládného těla.

Stačila se mezitím schovat hned vedle cesty, ale neví, kde je Tom. Světlice kolébavě klesá na padáčku, pomalu pohasíná a les se zvolna noří do bezpečné temnoty. Zaslechne vedle sebe několik chvatných kroků a leknutím se jí zastaví srdce.

„Tady jsi!“ uslyší šepot okamžik předtím, než sebou Tomáš plácne vedle ní a vezme ji kolem ramen. „Hlídka si myslí, že jsme pořád před nimi. Obejdeme je zprava, hranice musí být blízko.“

Zvedá se a pomáhá jí na nohy. Prostorem před nimi problikává světlo svítilen pročesávajících les.

„Rychle, našťestí nemají psa,“ šeptne, chytne ji za ruku a oba se příkrčení rozběhnou směrem od strážných. Musejí se dostat do Německa, pak budou v bezpečí. Říkal to ten převaděč. Těch padesát tisíc, co si od nich vzal, ani nepřepočítával, jen peníze ledabyle zastrčil do splasklého ruksaku, který měl zavěšený přes břicho.

Měl už svá léta a trochu se hrbil, lesem se ovšem pohyboval tak rychle, že mu sotva stačili. Anežce připadalo, že vidí i ve tmě – kráčel rovnoměrným tempem bez sebemenšího zaváhání, až to vypadalo, že mu stromy uhýbají z cesty. Musel tudy jít už mockrát.

Kladl jim na srdce, aby nemluvili česky, kdyby někoho potkali. Zásadně jen německy. Motá se tu spousta samozvaných ochránců hranic v civilu a vždycky je lepší vydávat se za Němce. Čech nechá Němce být, ale jiného Čecha může chytnout a udat.

Nikdy by si nepomyslela, že čtyři roky po válce by se měla bát svých krajanů víc než Němců.

„Kolik budete chtít marek?“ zeptal se jich po hodině pochodu.

„Za deset tisíc korun,“ řekl Tomáš a sáhl do váčku na krku. „Máte tolik?“

„Samozřejmě. Měním jedna ku dvaceti.“ Strčil do svého klokaního batůžku další svazek tisícovek, a právě když vytahoval německé bankovky, objevila se hlídka a on se dal na útěk.

Přišli o všechny svoje peníze.

Tomáš se zastaví a mlčky jí ukáže kamenný sloupek se zaobleným vrcholem. Nezřetelně rozeznávala bílý reliéf lva a písmena CS. Hraniční mezník. Na druhé straně je *B* jako Bayern. Jenže podle jediného sloupku nepoznají, kudy přesně hranice vede.

Pokračují dál. Už pár minut nezahlédla žádné světlo; strážní mužou být kdekoliv, jeden z nich možná zůstal u postřeleného a druhý je dál hledá. Snad to převaděč přežije; sice je bez váhání opustil, když ho nejvíc potřebovali, ale smrt si za to nezaslouží.

Cestu jim zahradí hustá, neprostupná stěna křovisek. Táhne se, kam až Anežka v kalném, přízračném světle měsíce dohlédne. Tomáš jí pohybem ruky ukáže, že se vydají podél křoví – snad narazí na nějakou mezeru nebo průsek.

Rozhlíží se, jestli nezahlédne záblesk světla. Co když zhasli a jdou za nimi potmě, aby na sebe neupozorňovali? Rozechvěje ji strach. Jsou sami v neznámé krajině, bez průvodce, beze světla, bez peněz...

Najednou ji skrze křoví oslní prudká záře a les se rozburácí hlučným motorem. Tomáš ji stáhne k zemi.

„Motorka!“ houkne jí do ucha. „Za tím křovím je silnice!“

Už ji vidí – prosvítá mezi větvemi, osvětlená roztřeseným, poskakujícím reflektorem. Rachot motocyklu přechází v ohlušující řev a ona má pocit, že se stroj řítí přímo na ni. Projede kolem tak blízko, že uslyší suché vrzání pěr.

Strážní si poslali pro posilu? Že by měli vysílačky? Tomu se jí nechtělo věřit, spíš ten na motorce slyšel výstřely nebo viděl světlici.

„Zahlédl jsem na druhé straně další sloupek. Musíme se k němu dostat, silnice asi vede po hranici!“ Ucítí na uchu horký dech a na

rameni stisk dlaně. Tomáš vstane a zaútočí podrážkou na hradbu křoví mezi nimi a silnicí. Ale houževnaté, pružné dřevo jeho botu odráží, jako by kopal do trampolíny. Přestane a předřepne. Pak se položí na břicho.

„Zkusíme se proplížit, dole u země je trochu místa, snad nějaká zaječí stezka.“

Během chvilky jsou z něj vidět jen nohy.

„Za mnou! Pozor na oči!“

Anežka se opře lokty o měkkou půdu a snaží se vměstnat do malého prostoru pod nejspodnějšími větvemi. Naštěstí nemají trny. Ucíť neurčitý, zvětralý pach, snad suché bobky. Vtom ji píchne v podbřišku. A ještě jednou. Zatne zuby a posune se o další kousek, ale řezavá bolest neustává. Stejná jako v okamžiku, kdy porodník zvedl Kateřinu, celou od krve, do výše a otáčel ji do všech stran, než ji odnesl pryč. Je to teprve pár týdnů a jí připadá, že se to stalo někomu jinému.

„Jsem venku!“ řekne Tomáš a vztyčí se na cestě. „Polez, pomůžu ti!“

Vzhlédne k němu, on ji chytí za obě ruce a z tunelu ji vytáhne, jako kdyby on byl ten porodník a Anežka dítětem, které zrovna opustilo bezpečí mateřského lůna.

Na druhé straně cesty se jako bledé kosti rýsují kmeny bříz. Vběhnou mezi ně. Jsou už v Německu? Mezník, co o něm mluvil Tomáš, není nikde vidět. Motorka v dálce zastavuje a kašlavě bublá na volnoběh.

Anežka uhání, jak nejrychleji může. Les je tady řidší a zdá se jí světlejší a přátelštější než ten na české straně. Měsíc skoro v úplňku se vynořil zpoza černé clony mraků a všechno kolem postříbřil tenoučkou vrstvou světelné jinovatky. Teď už jim tma nepomůže. Oba běží do prudkého kopce a pak dolů po pozvolném svahu. Snad se dostali do Německa a už po nich nikdo nepátrá, přestože jsou vidět na hony daleko a dělají spoustu hluku, jak se brodí hlubokou vrstvou šustícího listí a pod nohama jim praskají suché větvičky.

Anežka už nemůže. Zastaví se a Tomáš s ní. Točí se jí hlava a má pocit, že omdlí. Snaží se popadnout dech. Hlavně sebou neseknout. Tváře jí hladí vlhký vzduch se slabým odérem hub. Úplně stejná vůně, jako když vyjde u nich doma na zadní dvorek a udělá několik kroků do mladé dubiny za plotem. Mezi větvemi prosvítá střecha sousedova domu s jasně červenými pálenými taškami a s velkým hranatým komínem z bílých cihel. Má ten obraz před sebou a pak jí dojde, že to není jen představa, ale že mezi stromy právě vidí šikmou střechu s komínem, ozářenou půlkruhem světla z vikýře.

„Zeptáme se, kde jsme. Abychom mohli jít dál podle mapy,“ po klepe Tomáš na náprsní kapsu s mapou Bavorska.

Jsou už opravdu v Německu? Co když se hraniční čára kroutí sem a tam a oni přes ni přeběhli zase zpátky? Co jestli zaklepou na dveře někoho, kdo je udá?

„Neboj,“ vycítí Tomáš její obavy. „Když bude něco špatně, prostě utečeme.“ Zahlédne jeho mírný, šibalský úsměv. Účinkuje na ni jako kouzlo, pokaždé ji uklidní. Jako kdyby vždycky věděl víc než ona.

Vydají se k rozsvícenému čtvercovému oknu, které hypnoticky září do noci. Kolem jsou vidět další nízké budovy. Přikrčené, jako by se před nimi snažily schovat. Asi malé hospodářství.

Přiblíží se k laťkovému plůtku s brankou a uslyší temné vrčení, které přejde v sípavě zuřivý štěkot. Ve stejné chvíli se osvětlený vikýř s bouchnutím otevře a objeví se v něm tmavá silueta ramen a hlavy s rozčuchanými vlasy.

„Kdo je tam!?“ zaburácí mužský hlas.

Česky! Řekl to česky!

Anežka se vyděšeně podívá na Tomáše. Jsou zase zpátky doma?

Stiskne jí pevně ruku.

2

Listopad 1989

Pavel

Nevypadalo to, že se v hlavním městě děje něco mimořádného. A na nádraží Praha-Libeň už vůbec ne.

Osiřelá nástupiště s hlubokými prohlubněmi kolejišť se netečně prostírají vedle sebe, a kam až oko dohlédne, se táhnou řady odstavených a opuštěných vagonů. Napříč šedivou betonovou scenerií monotónně duje štiplavý listopadový vítr a zkouší z přeplněných odpadkových košů vyfouknout papírové tácky se zbytky hořčice a mastné, zmačkané pytlíky od brambůrků.

Brzké odpoledne na liduprázdném libeňském nádraží. Jako každé jiné pondělí.

Po šestihodinové cestě z Břeclavi zabouchne Pavel Klánovský dveře vagonu a za zvuku píšťalky výpravčího zamíří ke strmým schodům do podzemí pod nástupišti, odkud vyjde ven před nádraží, k autobusové zastávce u Harfy. Má štěstí, zrovna se blíží modrý kloubový Ikarus, co jede směrem k žižkovským kolejím.

První náznak, že je něco jinak, zaregistroval, když na Jarově vystoupil a došel před kolejní budovu G. Venku postávaly hloučky lidí jako

při party pod širým nebem. Zastavil se pod schody před vchodem a hledal nějakou povědomou tvář.

„Stávkujeme!“ zaslechne za sebou důvěrně známý hlas. Otočí se. Lenka k němu přiběhne, obejmě jej a políbí. Tiskne ho k sobě, jako kdyby ho neviděla mnohem déle než jenom jeden víkend. A taky se trošku chvěje. Cítí to i přes vrstvy zimního oblečení.

Nechápe, co mu právě říká.

„Fakticky,“ povolí objetí a chytne ho za ruku. Má ji krásně teplou. „V pátek na Národní zmlátily bílý přílby studenty v průvodu... a vysoký školy jsou ve stávce, a taky divadla... Jeden kluk to nepřežil a dneska se jde na Václavák a možná tam bude mluvit Havel.“

Havel? Ten Havel? Lenka má v hlase nadšení, ale jemu neunikne, že se zároveň něčeho bojí. Překotně mu vykládá, co všechno se v Praze stalo v pátek 17. listopadu a během víkendu. Nesouvislé útržky událostí, které moc nedávají smysl.

Vejdou spolu do vestibulu vrátnice, kde to bublá vzrušením. Nejvíc kolem dlouhomasého kluka, kterého Pavel zná jen zběžně: jmenuje se Roček a je z Liberce. Pod levým okem má tmavou podlitinu, jako kdyby se umazal od líčidla, a nos mu zakrývá kus bílé gázy, přichycený dvěma překříženými pruhy náplastí. Něco vypráví a rozhazuje při tom rukama.

„Ročkovi přerazili frňák,“ vysvětluje Lenka. „Obuškem. Dělá teď ze sebe raněného hrdinu.“

Pavel chtěl jít v pátek na Albertov taky, chystalo se tam pár jeho kamarádů. Jenže nebyl už tři týdny doma a máminy čtyřicátiny zmeškat nemohl. Proto nakonec z Prahy odjel. Třeba díky tomu nemá taky zlomený nos. Nebo ještě horší věci...

„Za hodinu je sněm v posluchárně, v cěčku. Bude se řešit, co dál. Musím ale ještě splášit Nađu, aby neodjela domů, rodiče se o ni bojejí, sháněli ji telefonem.“ Bez své nejlepší kamarádky nedá Lenka ani ránu. „Tak zatím,“ mávne a zmizí za rohem.

Co teď? Napřed si hodí tašku na pokoj a snad narazí na někoho, kdo mu pořádně vysvětlí, co se to sakra děje. Stávka? A proti komu?

Když odemyká dveře pokoje, objeví se mu za zády Ota, spolužák z oboru. Bývalý trojskokan, než toho musel nechat kvůli věčně pochroumaným achilovkám. Hnědooký a tmavovlasý Ostravák, vysoký, se stále ještě svalnatou atletickou figurou. Tráví spolu čas hlavně o víkendech, protože ani Ota nejezdí každý týden domů, a hlavně má na pokoji vlastní televizi.

„Kde se zašíváš, chachare?“ plácne Pavla po zádech. „Jak to, že ses nenechal solidárně zmlátit s náma?“

„Takže jsi tam nakonec fakt byl?“ Ota říká, že to bude jeho úplně první demonstrace.

„Jo, s Michalem.“ Ten naopak nevynechal žádnou. „Poprvé, a hned jsem dostal na prdel.“

„Vždyť to bylo oficiálně povolené, ne? Jsi v cajku? A co Michal?“
Vejdou dovnitř a sednou si proti sobě na postele.

„Sleduj,“ řekne Ota.

Vytáhne si košili a svetr až k podpaždí a otočí se. Přes púl zad se mu táhne podlitina jako útržek duhy – pruh fialové a červené na obou okrajích přechází do namodralé a žluté.

„Nevím, proč se tomu říká jelito, když to tak vůbec nevypadá,“ poznamená Ota.

„Bolí to?“

„Jenom na pohmat, ale v pátek jsem kvůli tomu nemohl chrnět. Podobný, ale menší exemplář mám na lýtku. Michal má našťipnuté předloktí – má to na dlaze.“

„Prý to někdo nepřežil?“

„To je asi jen fáma. Naštěstí.“

„A jak jste se vůbec dostali na Národní? Vždyť se mělo jít jenom na Vyšehrad na Máchův hrob, nebo ne?“

„No jo, nějak se to zvtlo... Z Albertova vyrazilo dobrých deset tisíc lidí, všichni celí rozvášnění, a skandovala se nečekaně radikální hesla – *Jakeš ven a Ať žije Havel*. Od začátku jsem měl pocit, že je zaděláno na průser. Čelo průvodu chtělo jít z Vyšehradu do centra, na Václavák, předvést

se, jaká je nás síla. Nejblíž to bylo Vyšehradskou, ale esenbáci ji přehradili kordonem, tak se průvod otočil a po nábřeží se vydal kolem Národního divadla. Jenže Národní třídu uzavřely bílé přílby se štíty a vzadu nás odřízly nákladáky s radlicema a transportéry. Dost lidí stačilo včas zmizet průchodem vedle divadla, ale pak už to nešlo, zůstali jsme v obklíčení.

Začali nás svírat víc a víc, nemohl jsem se ani hnout, jenom jsem lapal po dechu. Někteří zalézali pod zaparkovaná auta. Oslepovali nás světlomety a do toho řvaly motory najíždějících transportérů. A z megafonů na nás hulákali, ať se rozejdeme, kreténi. Lidi panikařili a křičeli, holky brečely. Potom mě to vyhodilo dopředu, před policajtský kordon. Tam bylo volněji, ale za pár minut jako by do těch štítonošů někdo pustil elektriku, na povel se hnuli dopředu a dali se do nás obuškama hlava nehlava jako smyslů zbavení. Mlátili sedící na zemi, holky i staré lidi. Vypustili služební psy bez náhubků a nechali je vrhat se, na koho chtěli. Kurva fakt peklo.“

„Jak ses dostal pryč?“

„Časem nás začali pouštět, postupně, přes podloubí jednoho baru na rohu. Udělali tam takovou uličku – řada obuškářů a výsadkářů v červených baretech. Vždycky kordon na moment rozevřeli a nechali vyběhnout tak čtyři pět lidí, víc ne, aby se na každého dostala nějaká ta rána pendrekem, nebo aspoň kopanec kanadou. Musel jsi běžet a vůbec nezpomalovat, ani když tě mlátili, jinak to smrdělo krchovem. Na zdech byly stříkance krve jako někde na jatkách a na zemi se válely boty, čepice, brýle...“

Na chvilku se odmlčí.

„Nejhorší byl vířkot těch mladých holek. Představ si, co za hovada může lynčovat sotva dvacetileté křehule, co mají padesát kilo i s postelí. Naštěstí zelené mozky po čase zjistily, že takovým tempem by nás pouštěly až do soudného dne, takže nechávaly vybíhat čím dál větší skupiny a pochroumaných ubývalo. Někteří se poschovávali v bytech kolem. Alda Konečný říkal, že se zašil v kvartýru, kam se nacpala aspoň stovka lidí.“

„Alda tam byl taky?“

„No jo, i Alda, vzorný svazák a kandidát na vstup do strany. Nezkřivili mu ani vlásek, ale měl spíš dostat přes drážku, aby se z toho poblouznění stranou a vládou probral. Kokot.“

Ota vstane.

„Jdeš do školy na tu slezinu? Můžeme spolu, ještě zazvoníme na Michala.“

Vyjdou na chodbu a vydají se na její konec. Michal je Pavlův nejlepší kamarád. Nevysoký kluk, taky třetíák, kterého každý pozná už z dálky podle zacuchaných, slámově žlutých vlasů. Sedí mu na hlavě jako kloboúk a nad ušima se kroutí a zvedají nahoru, takže vypadají jako ohnutá krempa.

„Víš o tom, že jednomu čtvrtákovovi museli amputovat varlata? To fáma není, je tady z géčka,“ prohodí Ota, když čekají, až jim Michal otevře.

3

Duben 1949

Anežka

„*Wer ist dort!?*“ zaduní seshora z otevřeného vikýře stejná otázka, tentokrát německy.

„*Guten Abend, sind wir in Bayern, bitte?*“ ptá se Tomáš, jestli jsou v Bavorsku. Hlas se mu ani nezachvěje.

„Slyším český přízvuk, takže Češi? Moment, hned jsem dole!“

A teď vyjde s nabitou flintou, zamkne nás do stodoly a zavolá četníky. Anežka si bezděky sáhne na talisman na krku. Ale to už skřípají panty a na zápraží stane rozložitá postava.

„Jo, jste v Bavorsku,“ potvrdí mohutný muž. „Pojďte dál, vypadáte schváceně,“ pokyne jim. Je mu kolem čtyřiceti, šedivé, nepoddajné vlasy se mu na hlavě kroutí bez ladu a skladu jako rozházené chuchvalce stříbřité koudele. Velký tmavý knír je na koncích špičatý a lehce zatočený, takový nosíval i Anežčin děda. Když kolem muže stojícího na zápraží procházejí, pohlédne mu do očí. Doutná v nich přívětivý, přátelský ohýnek.

„Jen běžte dál a sedněte si,“ ukáže jim ke stolu s bílým ubrusem v matně osvětlené kuchyni. „Mám uvařené kafe – žádná cikorka, pravé. To vám udělá dobře.“

Zvedne ze sporáku otlučenou konvici a natáhne se k poličce za sebou pro tři baňaté hrnky.

„Jste tu sám?“ zeptá se Tomáš. Jako kdyby zjišťoval poměr sil... „Tedy, bydlí tu s vámi ještě někdo?“

„Ano, v těchhle končinách se samotnému člověku žije těžko. Zvlášt' nám, odsunutým.“ V hlase mu zazní lehká výčitka a smutek. Odsunutý Němec, co umí česky? „Mám sestru ve vašich letech,“ podívá se na Anežku, „ovdovělou, spí hned vedle se svou dcerkou. Přebývá tu s námi taky moje bába z otcovy strany. Samé ženské. I ten pes, co na vás venku štěkal, je ve skutečnosti fenka,“ roztáhne ústa do širokého úsměvu. „Takže sám tu nejsem. A jmenuju se Rudolf Hanke,“ napřáhne k nim dlaň.

Ruku má silnou a tvrdou, ale stisk ohleduplně mírný. Představí se mu křestním jménem i příjmením a jako by se tím něco prolomilo. Její obavy se zvolna rozplývají.

Rudolf Hanke jim naplní hrnky kouřící kávou. Na její vůni už Anežka dočista zapomněla.

„Tak se konečně posaďte, tady vám nic nehrozí. Jste v bezpečí.“ Ano, to nejhorší mají za sebou. Anežka si sedne ke stolu a bezděky zhluboka vydechne, až se jí z toho trochu zatočí hlava. I Tomáš se posadí a Rudolf Hanke se na ně zvědavě zadívá.

„Jak to šlo na hranici? Měli jste převaděče z přesvědčení, nebo za peníze?“

Slyšela, že někteří to dělají zdarma, jako pomoc lidem v nouzi. Za protektorátu i teď, po válce. Jenže převaděčů je málo a zájemců o útěk stále víc. Odpovídá, že ten jejich to dělal za peníze. A že jsou rádi, že se jim vůbec povedlo někoho sehnat, protože měli jen málo času.

„Hlídkám jste se vyhnuli?“

Tomáš řekne, jak se všechno semlelo, a jejich hostitel se tváří vážně a pomalu pokyvuje hlavou.

„To se vám dobře podařilo, že jste si sami našli správný směr,“ prohrábne si chuchvalce vlasů. „V noci a v neznámé krajině jste se

mohli ztratit raz dva, hranice se tady klikatí cikcak. Soused tuhle vyprávěl, jak převaděč nechal celou rodinu uprostřed lesa na holičkách – pláchl jim i s penězi. Šlapali pak po zbytek noci sami, a když se k ránu vymotali z lesa, stáli v Klenči na návsi. A co čert nechtěl, zrovna tamtudy projížděl na motorce inspektor od finanční stráže. Když je zmerčil celé uondané, vyjevené a s naditými kufry, hned věděl, která bije. Zastavil, namířil na ně flintu a za půl hodiny si pro ně přisupěl anton z Domažlic. Čtyři dospělí a tři děcka, všichni šupem do arestu.“

„Taky jsme zůstali bez peněz. Hlídka nás objevila, zrovna když jsme směřovali úspory. Nemáme marky ani koruny.“

„Hlavně že jste živí a zdraví. A v bezpečí. Peníze se dají vždycky nějak opatřit.“

Najednou se zarazí.

„Úplně jsem zapomněl nabídnout vám něco na zub,“ plácne se dlaní do čela. „Musíte mít hlad. Mám ovčí sýr, jestli nepohrdnete.“ Vstane a vytáhne z kredence ošatku s půlbochníkem chleba, ze kterého trčí zapíchnutý nůž, a malý kameninový hrnec. Odklopí pokličku a výrazné, nasládlé aroma proleželého sýra se prolne s vůní kávy.

Anežka nemá na jídlo ani pomyslení, ovšem na Tomášovi vidí, že on rozhodně ano.

„Děkujeme mockrát.“ Anežka vezme nůž a začne krájet porce.

„Jste moc hodný.“ Tomáš si od ní nedočkavě vezme krajíc a kus sýra. „Ani nevíme, jak se vám revanšujeme.“

„Rádo se stalo.“

„Vy jste Čech, jestli se můžu zeptat?“

„Jen napůl, po matce. Narodil jsem se na usedlosti nedaleko od sud, na české straně. Otec byl Němec a za války musel narukovat. Sloužil ve wehrmachtu, dostal se skoro až k Moskvě a padl u Borodina. Tam, co s Rusem válčil už Napoleon.“

„A jak jste se ocitl v Německu?“ ptá se dál Tomáš a zakousne se do chleba.

„Nějak se to tak vyvrbilo. Tadyhle to hospodářství patřivalo pěknou řádku generací německé rodině Torsterů. Posledním dědicem byl jistý Werner Torster, jediný syn. A moje mladší sestra Helga si ho vzala za muže. Ještě před válkou, když se přes státní hranici štrádovalo běžně sem a tam na tancovačky a na trhy a všichni z těch baráků kolem po kopcích se vzájemně znali, Češi i Němci. Wenera odvedli na frontu půl roku po svatbě, a pak i jeho tátu, starého Torstera. Ale až mnohem později, když začal Hitler verbovat i starší ročníky. Na statku zůstala jen Helga a paní Torsterová, pár děveček a jeden mladíčeký čeledín, co ještě neměl na válčení věk. Torsterová pak brzo umřela, sklátila ji mrtvička. Nebylo jí ani šedesát.“

Pokývá hlavou a pokračuje.

„Ani jeden z Torsterů se z války nevrátil a Helga zůstala na všecko sama. Myslela, že bude muset grunt prodat a vrátit se ke mně na českou stranu. Já jsem do války nemusel, nesplňoval jsem úřední říšská kritéria pro odvedence, takže jsem dál sedlačil na svém malém statku u hranice. Jenže nakonec to bylo s tím stěhováním úplně naopak. Mě i bábu po válce prohlásili za Němce a odsunuli nás. Byli jsme rádi, že máme kam jít – sem za Helgou.“

Anežka poslouchá vyprávění a ukrojí kus chleba a plátek sýra i pro sebe, i když hlad nemá ani trochu. Měla by ale něco sníst – kdo ví, kdy bude mít další příležitost. S sebou si žádné jídlo nevzali, jen Tomáš nese velkou čturu s vodou pro oba.

„Jsem tu u Helgy už třetím rokem, ale musím furt myslet na náš stateček tam u Nemanic. Kdo ví, kdo tam dnes hospodaří, do pohraničí se nastěhovaly všelijaké existence. Každý den vylezu na kopeček vzadu za kůlnou,“ ukáže palcem za sebe, „je odtamtud vidět jedna z mých dvou stodol a taky kus ohrady a kravky. Moc jich nezbylo. Až odsud vidím, jak jsou hubené a olysalé a mají splasklá vmena...“

Oči se mu zalesknou a on si je protře rychlým, nemotorným pohybem pěsti.

„Moje máma už ve čtyřicátém roce prohlašovala, že Hitler to projede. A že u nás v Sudetech bude potom moc zle, až se vrátí vystěhovaní Češi. Jenže to se nesmělo říkat nahlas, šupem by skončila v koncentráku, kdyby se to doslechl některý z těch horlivých Němců, co čekali jen na to, aby mohli udat dalšího Čecha, který se tam zuby nehty držel i po osmatřicátém. Nakonec v tom koncentráku beztak skončila. Její prarodiče z otcovy strany se totiž jmenovali Rubinsteinovi a to stačilo, aby si musela přišít žlutou hvězdu a nastoupit do transportu směr Dachau. Já a zbytek rodiny jsme byli podle norimberských zákonů míšenci, kteří se tolerovali. Byli jsme Češi, Němci i Židi zároveň. A osud nás za každou z těch národností potrestal. Pěkně postupně. Naposledy to odskákala ta naše německá část, když jsme museli odejít z domova.“

Zhluboka vzdychne.

„Zdá se mi to tak dávno, jako v nějakém minulém životě. Všechno je teď jinak. Ale nechci vás trápit smutnýma historkama – než půjdete spát, mám tady něco, co vám udělá dobře.“ Otočí se, otevře skříňku za sebou a vytáhne štíhlou láhev z čirého skla s porcelánovou zátkou.

„Jabkovice, moje vlastní. Ještě předválečná, česká.“ Druhou rukou otevře šuplíček ve stole a vytáhne tři velké sklenice. Než ho stačí Anežka zarazit, jedna z nich stojí před ní, plná až po okraj. To přece nemůže vypít sama, je toho skoro dvě deci.

„Když to zvládnete celé, budete spát jako mimino až do rána,“ prohodí k ní Rudolf Hanke. „A po probuzení žádný bolehlav nebude, za to ručím.“ Nalije vrchovatě i Tomášovi.

Anežka upije malý doušek a zakucká se. Něco tak silného ještě nepila. Vyhrknou jí slzy, zároveň ale v žaludku ucítí příjemný žár. Tomáš se na chvilku zarazí, jako by snad čekal, co pálenka s Anežkou udělá, a pak si zavdá taky.

„Silná a dobrá,“ pochválí přiškrceným hlasem a pokusí se o úsměv, ale síla alkoholu mu tlačí rty k sobě a koutky dolů a vyjde z toho jakýsi podivný škleb. Anežka se neubrání smíchu.

„Tak vidíte, už se i smějete,“ mrkne na ni hospodář spokojeně. „Všecko dobře dopadne, nebojte. Víte, že jste úplně první uprchlíci, co jsem tu od války potkal? Převaděči mají svoje pěšiny blíž k Waldmünchenu nebo naopak na druhou stranu pod Furthem, tam jsou lesy na české straně prostupnější. Ale vy jste přešli sami, našli jste si vlastní trasu.“

Anežka se znovu napije. Alkohol jí zvolna stoupá do hlavy.

„Nejbližší uprchlický tábor je v Chamu, dvacet kilometrů odsud. Ovšem tam nic nepořídíte, pošlou vás do Řezna, do prověřovacího lágru, tím musí projít každý Čech. Ale to už jste si asi zjistili,“ zvedne tázavě obočí.

Tomáš přikývne.

„Podle mě bude nejlepší vyrazit ráno do Furthu, to je slabou hodinku pěšky po silnici, a tam nasednout na vlak do Řezna. Myslím, že se někde musí přestupovat, ale to už se dozvíte na nádraží. Kdybyste narazili na četníky a kontrolovali vám papíry, stejně vás tam pošlou. Pro jistotu se jim ale vyhýbejte, mohli byste potkat nějakého horlivce, co by vás chtěl vzít s sebou na strážnici a dělat problémy. Podle jakéhosi předpisu vás můžou jako přeběhlíky i dočasně zavřít.“

„A já navíc nemám ani pas,“ řekne potichu Anežka.

„Další důvod, abyste se uniformám vyhýbali. Do rána zůstanete u nás a pak můžete vyrazit. Snad nepohrdnete naším seníkem, je tam sucho a teplo, akorát s váma bude spát Dora.“

Vrhnou na něj tázavý pohled.

„Naše kobyłka,“ odpoví Rudolf Hanke. „Takže budete mít soukromí.“

„To je od vás moc hezké, děkujeme vám,“ řekne Anežka. Cítí, že svému hostiteli může věřit. Nebo mu spíš po tom všem věřit chce. Vidí, že hospodář stejným dojmem působí i na Tomáše; už se nerozhlíží ostražitě a neklidně kolem, jako když si sedal ke stolu.

Anežku přepadne nával hladu, prudce a náhle, jako by ohnivá jabkovice probudila její apetit znovu k životu. Už si ani nepamatuje, kdy

jedla naposled. Zakousne se do černého chleba a domácího sýra. Zdá se jí, že nic lepšího nikdy neokusila.

„Vida, jak vám chutná, to jsem rád. Ráno vás pohostíme líp, to už vezme do rukou Helga, hospodyně. Poznáte i naši bábi – nemá už všech pět pohromadě, ale jinak je docela zdravá, i když skoro nemluví. Jen občas zopakuje, co někde slyšela. Jak malé děcko. Když nás při odsunu kontroloval český četník a zeptal se jí na jméno, zakřičela: ‚Heil Hitler!‘ Myslel jsem, že nás tam všechny postřílí. Ale měli jsme štěstí, ten strážník byl klidas, rozumný chlap – došlo mu, že starucha má o kolečko víc. Řekl nám, ať ji radši zavážeme pusou šátkem. Tehdy stačilo mnohem míň, aby si na nás někdo zchladil žáhu...“

Anežce se začínají klížít oči únavou ze všeho toho trmácení a taky ze silného špiritusu, který poslušně všecken vypila. Rytmický tikot kukaček na zdi ji ukolébává ke spánku a po dlouhé době se v ní rozhostí konejšivý klid. Nakonec měli dneska štěstí a dopadlo to moc dobře – jen to nezakřiknout. Jsou stále na útěku, ale už neutíkají odněkud, nýbrž někam. Mohlo by se zdát, že je to totéž, ale není. Tady v tom stavení se to změnilo.

Slyší, jak se Tomáš a ten dobrosrdečný stříbrovlasý muž živě baví, mají už oba taky v hlavě. Anežka začíná klimbat a ztrácí nit hovoru; slova znějí tlumeně a dutě jako z hlubokého dřevěného sudu, ale jejich smích ji vždycky znovu probere. I když jen na okamžik a pak se zase propadá do tišivé náruče snů...

Ucítí lehký dotek na předloktí.

„Vy už jste zralá na kutě, mladá dámo. Tak se půjdeme všichni prospat...“

Anežka se neohrabaně zvedne a ucítí zatuhlou bolest v zádech a v nohou. Tomáš ji vezme kolem ramen a všichni tři vyjdou zadními dveřmi z kuchyně přes úzkou potemnělou chodbu dozadu na dvorek. Rudolf Hanke je s lucernou v ruce vede po plochých kamenech k nízkému stavení na protější straně a otevře jim vrata.

V malé útulné stodole spatří Anežka stání pro jednoho koně, nad ním prkenné patro se senem až k samé střeše. Silné, mohutné trámy jsou zvlněné stářím. Voní to tam pilinami a senem a trošku i koňským potem. Grošovaná kobylka k nim zvědavě otočí hlavu a zafrká na pozdrav.

„Po žebříku nahoru...“ Lucerna se zvedne do výše. „Čeká vás tam ložnice jako pro královský pár. Musíte se pořádně vyspat, je toho před váma ještě hodně. A zamkněte se zevnitř na závoru, v noci by se sem mohl leckdo zatoulat,“ ukazuje na velkou železnou petlici na vratech. „Doba je zlá.“

„Děkujeme ještě jednou,“ řekne Anežka a začne stoupat po špruších.

„Uvidíme se ráno! Dobrou noc!“ popřeje jim hospodář a ztratí se v temnotě jako zbloudilá svatojánská muška. Tomáš za ním zavře vrata a nasadí do úchyťů kovovou závoru. Zacloumá s ní, jestli dobře drží.

„Vidíš něco?“ zavolá na něj seshora Anežka. „Žebřík je tady,“ zatuká kloubem prstu na poslední příčku, aby mohl jít Tomáš podle zvuku. Zaslechne jeho opatrné kroky a pak tlumený úder.

„Sakra! Moje hlava! Přes hranice se dostanu, a pak netrefím do postele,“ ozve se ze tmy. Příčky žebříku zaskřípají pod vahou těla.

„Tady jsem,“ špitne Anežka, když Tomáš vyleze nahoru. Přejde po čtyřech k ní a obejmou se. Nejnebezpečnější část cesty mají za sebou. Do očí jí vhrknou slzy. Asi je rozcitlivělá z toho pití. Tomáš ji pevně stiskne a chvíli tak zůstanou.

„Zvládli jsme to,“ dá jí pusu na spánek. „I když jsme bez groše. Teď se musíme vyspat.“

Natáhnou se na šustící seno, které je pohlí a obklopí teplem.

„Naštěstí nemám sennou rýmu, jako měl bráška,“ zašeptá ještě Anežka a propadne se do hlubin spánku.

Porodník zvedne Kateřinu nad hlavu a Anežka čeká, až se ozve její pláč. Měla by začít křičet, když se narodila, to přece novorozeňata dělají. Je potřeba ji zlehka plácnout po zádech nebo po zadečku, aby

se poprvé nadechla – viděla to ve filmovém týdeníku. Proč to porodník neudělá? Chtěla by už slyšet hlas svého prvního dítěte, ale pak si uvědomí, že nemůže dýchat. Vzduch v místnosti nahradila jakási hustá tekutina, do které se všechno ponořilo. Je dokonale čirá, nestudí ani nehřeje, jenom je cítit její tíha a neprostupnost. Proto holčička nekřičí. Porodní asistent v zeleném plášti ji drží před sebou a Anežka vidí, že kousek nad nimi se leskne hladina té podivné kapaliny, hou-pá se a hází na strop mihotavá prasátka. Ten muž musí děťátko zvednout výš, nad hladinu, ale ani se nepohne, jako by zkameněl. Anežka se začíná dusit a dceruška má pořád zavřené oči a její řídké vlásky se pomalu vlní do všech stran jako tenounké, bezbarvé vodní řasy. Anežka chce zakřičet: „Zvedněte ji výš,“ ale zalyká se a nevyjde z ní ani hlásek. Porodník stojí jako socha, novorozeně v rukou, a pak k Anežce nekonečně pomalu otočí hlavu jako mechanický panák. Má tvář Brázdila, vězeňského dozorce.

Anežka se probudí. Kobylka dole pod ní si odfrkne a zahrabe kopytem v udusané hlíně. Mezi prkny seníku prosvítá šedivé ranní světlo a profukuje svěží vánek. Spala celou noc v kuse, to se jí už dlouho nepodařilo. Rudolf Hanke měl s tou pálenkou pravdu. Škoda že taky nezaplašila ten zlý sen, který se jí zdá od porodu každou noc.

Přes vrstvy sena ji roztřeše jitřní chlad. Zavrtá se hlouběji. Tomáš tvrdě spí. Nechá ho ještě chvilku odpočívat.

Pověděli jí, že dceruška při porodu zemřela. Příčinu jí nesdělili. Tvářili se, jako by to byla její vina. Kromě toho prý už nikdy nebude moci mít děti. Když se jich zeptala proč, neodpověděli. Možná ji tajně sterilizovali – chtěli, aby byla neplodná. Nestáli o to, aby se nepřá-telé režimu množili.

4

Listopad 1989

Pavel

Přeplněná posluchárna C bzučí jako vosí hnízdo. Všechna místa k sezení jsou zabraná, později přichozí zůstávají stát na širokých plochých schodech podél bočních stěn. Někteří si vylezli na parapety oken, jiní se uvelebili mezi první řadou lavic a katedrou. Pavel s Otou a Michalem dorazili před půl hodinou a sedí uprostřed druhé řady.

Kdyby přišla celá fakulta, nevejdeme se sem ani náhodou, pomyslí si Pavel. Dost lidí asi odjelo domů. Někteří na příkaz rodičů, jiní ze strachu, další to vzali jako vítanou možnost ulít se ze školy. A pak jsou tu ještě ti, kteří se stávkou nesouhlasí...

Má přijít zástupce stávkového výboru, co se o víkend scházeli různě po Praze, a prý i někdo za stávkující herce. Jenom aby se sem skrz tu tlačenicu dostali. V té chvíli se začne hladina hlav na schodech po levé straně vlnit. Kdosi se zarputile prodírá kupředu.

„To je Moravec, ne?“ řekne Michal. „Zavítal k nám samotnej komisař Moulin.“

Pavel už ho vidí taky. V doprovodu kluka, co mu klestí cestu, se muž protáhne až za katedru. Má na sobě seprané džíny a krátkou koženou bundu. Jako ten francouzský policajt, kterého dabuje. Nasadí

si brýle a vytáhne z kapsy složený list papíru. Sál zvědavě ztichne. Herec se rozhlédne kolem, jako by si ověřoval, zda všichni dávají pozor, a prostorem zazní jeho hluboký hlas:

„Studenti! Dobrý den. Rád vidím, že je vás tu tolik. Přišel jsem za vámi v této mimořádné chvíli jménem stávkujících divadelníků spolu s Pepou Síkelou, vaším spolužákem. Nebudu zdržovat a přečtu dokument, který se jmenuje *Prohlášení studentů pražských vysokých škol*. Dohodli se na něm dnes ve čtyři hodiny ráno vysokoškoláci a má deset bodů. Je jenom na vás, zda budete chtít něco doplnit, případně vynechat. Pokud se na něčem shodnete, vaši zástupci to mohou prezentovat na celopražském stávkovém výboru jako pozměňovací návrh. To všechno by vám měl správně říct tady Pepa, ale požádal o to mě, protože mám prý silnější hlas.“

Posluchárnou zazní smích.

„Takže nadpis prohlášení zní: *Kdo, ne-li my? Kdy, ne-li teď?*“

Spustí se nadšený potlesk. Michal klepe do lavice dlahou na pravostranném předloktí.

Herec čte text, jeho hlas se hřímavě nese prostorem jako na divadle a nikdo ani nedutá. Jakmile dočte, začne sál bouřit. Většina vyjadřuje souhlas potleskem a plácáním do lavic, někteří zaraženě mlčí a nejistě pokukují kolem, jako by nevěřili, kde se to ocitli. Pepa Síkelo zvedne ruce nad hlavu a párkrát jimi pomalu zakývá nahoru a dolů gestem, kterým prosí o klid. Působí klidně a sebejistě, jako by organizace masových akcí byla jeho denním chlebem.

„Děkujeme panu Moravcovi a už ho nebudeme zdržovat.“ Podá herci ruku a ten se začne s omluvami prodírat po schodech zpátky. Posluchárna zatleská na rozloučenou.

„Musím vám říct ještě jednu důležitou věc,“ pokračuje Pepa. „Předstupuji před vás jako samozvanec, nikdo mě zatím nezvolil. Zmíněný stávkový výbor vznikl spontánně ze studentů z celé Prahy, co se během víkendu scházeli na různých místech. Byl jsem prostě po ruce. Takže prvním krokem je odhlasovat, zda vůbec souhlasíte,

abych naši fakultu zastupoval. Ale i když mě schválíte, bude nás muset být ve výboru víc. Takže bychom si měli zvolit minimálně další dva lidi. Někoho navrhnete, nebo se můžete sami přihlásit.“

Místnost zašumí, hlavy se otáčejí, oči se po sobě zvědavě dívají.

„Hned jak zvolíme fakultní výbor, projednáme, jestli v tom prohlášení chceme něco změnit, nebo ho necháme, jak je. Rád bych ještě upozornil, že pokud režim tu naši akci rozpráší a začnou represe, lidi ze stávkových výborů poletí ze škol jako první. Takže si to rozmyslete. Jestli to nevyhrajeme, čekají na nás kotelny, kriminál, nucená emigrace a tak podobně.“

Sál rozpačitě ztichne. Převalí se přes něj mrazivá vlna reality.

„O víkendu jsme dostali fax ze dvou univerzit v Itálii a Dánsku, že jestli někoho kvůli stávce vyrazí, jsou připraveni ho u nich přijmout. Velkorysá nabídka, ale je vidět, že mají o reálném socialismu trochu idealistické představy, když si myslí, že by zrovna protistátní živly pustili studovat na Západ.“

Někdo na protest zahvízdá, kdosi se sarkasticky zachechtá.

„Takže kdo je pro, abych fakultu zastupoval já? Jmenuju se Josef Síkela a jsem v posledním ročníku zahraničního obchodu.“

Zvedne se les rukou. Jednomyslně. No samozřejmě, jinak ani hlasovat neumíme. Vždycky všichni stejně.

„Děkuju za důvěru. Za chvíli má dorazit Štěpán Kotrba, stejný samozvanec jako já, a bude potřeba ho taky schválit. Je tu někdo další, kdo by se chtěl dobrovolně zapojit a zastupovat naši fakultu a školu?“

Další zvědavé otáčení hlav. Pak se zvedne Jarda Konrád zvaný Korádo, jeden z Pavlových kamarádů. O prázdninách spolu sjížděli Vltavu. Nesnáší komunistický systém a netají se tím, že hned po škole hodlá emigrovat na Západ.

„Pojď sem dopředu a představ se těm, co tě neznají,“ pokyne mu Pepa.

Jarda se rozvážným, kolébatým krokem blíží ke katedře. Má téměř bílý, jakoby žabí obličej a řídké nazrzlé vlasy, vpředu na patku.

Na rtech mu skoro pořád hraje mírný, pobavený úsměv, který lidem občas připadá trochu arogantní.

„Jmenuju se Jaroslav Konrád, jsem ve třetáku na vnitřním obchodě a pocházím z Brna.“

„My víme, Jarine,“ vykřikne kdosi a aulou zabublá smích. Korádo se nenechá rozhodit a tváří se smrtelně vážně.

„Budu stávkovat tak dlouho, dokud všechny tady ty věci...“ zvedne ze stolu stránku papíru, kterou tam nechal ležet Miroslav Moravec, a dramaticky jí zamává ve vzduchu, „... dokud nebudou do posledního bodu splněny. Ať si mě klidně vyhodí ze školy. Stejně bych asi brzo vyletěl i tak...“ Smích a potlesk. „Tak přísahám,“ dodá ještě a udělá viktorku.

Jarda se rád staví do role flákače, ale je to spíš póza. Zápočty a zkoušky dělává na poslední chvíli, ale Pavlovi vždycky připadalo, že má všechno pevně v rukou a že jeho zvyk čekat až na nejzazší možný termín je jen jakási forma protestu proti establishmentu.

„Kdo souhlasí, aby byl tady Jarde Konrád ve stávkovém výboru obchodní fakulty?“ zeptá se Pepa.

Pavel se ohlédne. Zase všichni pro. Mezitím se za katedrou objevil kdosi další.

„Už tu máme Štěpána, bude mít čerstvé zprávy,“ uvede ho Pepa.

„Ahoj všichni, prosím o klid, něco vám přečtu. Je to z dnešního Rudého práva: *Vláda České socialistické republiky, vláda Slovenské socialistické republiky, jakož i federální vláda ČSSR vyjádřily souhlas s policejním zákrokem na Národní třídě a odmítají vyjednávat s demonstranty za situace, kdy je na ně vytvářen nátlak hrozbou stávky.*“

Posluchárnou se rozlehne ohlušující pískot.

„Musím vás ještě informovat, že se za stávkující studenty překvapivě postavil Socialistický svaz mládeže. Otázka je, jestli je to podpora, o kterou stojíme.“

„SSM a KSČ jedno jsou!“ ozve se odněkud shora a posluchárna rozčileně zašumí.

V první řadě vstane vysoký, dlouhovlasý blondák a prohlásí: „Jenže nikdo jiný než svazáci nám podporu zatím nevyjádřil, tak bychom měli být rádi aspoň za to!“

„Náš druhý kruh ze SSM celej vystoupil a svazáci jsou nám úplně u prdele!“ vykřikne Michal. Vyvolá souhlasný potlesk a spoustu hlasitých komentářů.

„Prosím vás, takto by to nešlo,“ řekne klidně, ale důrazně Pepa. „Pokud chce někdo něco říct, postaví se a zvedne ruku. Jinak se na ničem nedomluvíme. Platí?“

Posluchárna se zklidní, hlasy utichnou. Štěpán zvedne ruku:

„Lidé u nás obecně předpokládají, že maximum, čeho se dá dosáhnout, je jen určitá reforma toho, co je tady na věčné časy. Jako v osmašedesátém. Většina obyvatel, dokonce i velká část disidentů, chce zachovat nějakou formu socialismu, i když jiného, než tu máme teď. Věří v nějakou třetí cestu, ve vytvoření nového společenského řádu, jaký ještě v dějinách nebyl. Ten bude nejspravedlivější a bude spojovat výhody socialismu a kapitalismu.

Zároveň existuje spousta politologů, co na žádné třetí cesty nevěří,“ pokračuje Štěpán, „ale ani oni neumějí přesně říct, jak předělat socialismus na kapitalismus. Od dětství slyšíme, že kapitalismus je něco nespravedlivého, zlého, vykořisťujícího. Přesto musíme počítat s variantou, že socialismus jako společenský systém může skončit. Všichni vidíme, co se děje v okolních zemích.“

Konec socialismu? Přece nemůže nějaká země jen tak ze dne na den říct: socialismus se nám už nelíbí, od zítřka přecházíme na kapitalismus. Jak by to proběhlo v praxi? Komu by předal stát majetek, který vlastní, když vlastní skoro všechno? Rozdal by ho mezi lidi? Spíš by do takové země vlítli Rusáci a udělali se vším krátký proces...

Myšlenka na zánik socialismu ho nenapadla, ani když v televizi viděl, jak dederóni prchají přes západoněmeckou ambasádu, jak se drápou přes její zeď, jako by na tom závisel jejich život. Říkal si, že kdo chce utéct, uteče – těch pár tisíc lidí je jako kapka v moři. Až se

to uklidní, pojedje se znova ve starých kolejích, dál bude existovat západní Německo a východní Německo. Jak taky jinak?

„Chtěl bych vás ještě informovat,“ mluví dál Štěpán, „že v původním prohlášení ze soboty nebyl požadavek na propuštění politických vězňů ani na legalizaci *Lidových novin* a ostatních neoficiálních tiskovin. Doplnil se tam až dnes nad ránem.“

Z posledních řad se ozve silný, autoritativní hlas, jako by ani nepatřil studentovi, ale kantorovi:

„Mně se všechny ty body líbí. Jenže neměli bychom tam dát i požadavek na svobodné volby? Abychom nemuseli povinně volit jednu stranu? Když už do něčeho takového jdeme, tak naplno.“

„O tom se na stávkovém výboru taky diskutovalo,“ přikývne Pepa, „ale nakonec jsme došli k názoru, že se musíme soustředit na to, co je splnitelné v horizontu dní nebo týdnů. Jednoduše řečeno, chceme to a to, a když nám bude vyhověno, vrátíme se do lavic. Zorganizování voleb je dlouhodobá záležitost.“

„Takový požadavek je stejně moc radikální, lepší je salámová metoda, pěkně postupně,“ bere si slovo Naďa, Lenčina kamarádka. Takže nakonec domů neodjela. „Když to hned na začátku přepískneme, režim se tak akorát pěkně nasere a naši slavnou stávku rozpráší. Pošlou na nás armádu nebo milice. Nebo zasáhnou ruští vojáci, vždyť je jich tu přes sto tisíc.“

„K tomu musím dodat,“ říká Pepa, „že mám spolehlivou informaci, že zítra bude zasedat ministerstvo obrany a bude rozhodovat o nasazení vojska.“

Sál zhrzeně zabublá. Štěpán Kotrba gestem požádá o klid a obrátí se na studenta vzadu:

„Chceš nechat o těch svobodných volbách hlasovat?“

„Ne, asi bude fakt lepší to tam nedávat... Zatím.“

„Dobře. Takže dál. Bodem, o kterém se vedou největší diskuse, je vyhlášení generální stávky. Celorepublikové. Všichni zaměstnanci, všechny profese. Nemusí se přestat doopravdy pracovat, stačí vyjádřit

sympatie jen manifestačně – zapnutím sirény, transparentem nebo připnutím stužky. Ale dost studentů a herců se bojí, že by to mohlo skončit průšvihem. Kdyby generální stávka nevyšla, stát by to považoval za důkaz, že nemáme podporu řadového obyvatelstva.“

Všichni pozorně poslouchají.

„Lidi se možná budou bát do té stávky jít,“ pokračuje Štěpán, „budou se bát, že je vyhodí z práce, že je zabásnou, že přijedou Rusáci. Nemluvě o tom, že kvůli cenzuře se veřejnost ani nemusí dozvědět, že se nějaká generální stávka vůbec plánuje. Co vy na to?“

Posluchárna se rozvlní jak rozbouřený oceán, vzduch zajiskří emocemi. Kdo se přihlásí, dostane slovo, ostatní ztichnou a nechají ho mluvit. Přejde reakce a pak dostane slovo někdo jiný. Atmosféra je vzrušená a napjatá, ale ti za katedrou zatím zvládají své spolužáky ukočírovat – jakmile někdo z nich požádá gestem o klid, všichni se ztiší. Jako by cítili, že musejí držet při sobě a zachovávat nějaký řád. Že jsou v tom zatím sami, jen s podporou několika divadel a hrstky disidentů. A že pokud se mezi sebou nedokážou rychle dohodnout, dopadne to špatně.

Když je debata v nejlepším, vezme si slovo Míla Barák, známý vti-pálek, nasadí vážný výraz a rádoby papalášským hlasem pronese:

„Ale soudruzi, tohle přece není žádná diskuse!“ rozhodí teatrálně rukama. „Vždyť tady si každý říká, co chce!“

Sklidí bouřlivý smích, krátké odlehčení atmosféry.

„Takže ať to nějak uzavřeme,“ promluví Pepa. „Kdo souhlasí s celým *Prohlášením studentů pražských vysokých škol* tak, jak nám jej tu přednesl pan Moravec?“

Tentokrát hlasování jednomyslné není. Někteří se možná ruku zvednout bojí, jiní nechtějí, protože nesouhlasí. Je jich ale jen hrstka.

„Dobře, přednesu na výboru, že naše fakulta je pro a nemáme žádné pozměňovací návrhy. Pro dnešek to rozpouštím, uvidíme se večer na Václaváku!“

5

Duben 1949

Anežka

Otevře oči a uvědomí si, že musela na nějakou dobu zase usnout. Ostré ranní slunce už proniká do stodoly všemi škvírami a puklinami. Tomáš stojí zády k ní a nakukuje ven malým průzorem ve tvaru srdíčka, vyřezaným ve štítu střechy.

„Peláší sem nějaká holčička,“ otočí se k Anežce, když uslyší, že se zavrtěla. „To bude asi ta Rudolfova neteř.“

„Dobré ráno vám přeju!“ ozve se zdola vysoký dětský hlásek, udýchaný a s lehkým německým přízvukem. Ta malá se musela někudy protáhnout dovnitř. „Maminka a strýček mě posílají, abych vám řekla, že máte přijít do kuchyně na snídani.“

„Děkujeme za pozvání,“ zavolá Anežka. „Jakpak se jmenuješ?“

„Ida.“ Může jí být tak šest nebo sedm. Než se Anežka stačí zeptat na něco dalšího, dívka zase uhání pryč.

Anežka vstane a začne si obírat seno z kabátu, vlněné sukně a pletených punčoch. Prohrábne si rukou vlasy. Jsou z vězení nakrátko ostříhané, neuvízlo v nich ani stéblo.

„Ještě tady,“ řekne Tomáš a vytáhne jí zpod klopy suchý chomáček trávy.

Slezlou po skřípajícím žebříku, Tomáš poplácá kobytku, která rozverně pohodí hlavou a zafrká, a vydají se přes dvorek zpátky ke stavení. Mdlé slunce se už stačilo vyšplhat nad oparem zahalený obzor. Bude kolem osmé, ale od orosené země pořád stoupá lezavý ranní chlad.

Za denního světla to tady vypadá jinak než včera za tmy. Za dvorkem začíná oplocený jabloňový sad táhnoucí se do mírného kopce až k blízkému horizontu, kde se ještě povalují chuchvalce mlhy. Od tamtud Rudolf Hanke zřejmě pozoruje svůj bývalý domov. Kolem domu vede cesta z drceného kamene od západu na východ, směrem ke slunci. Po ní se asi zanedlouho vypraví na svou další pouť. Za silnicí šumí temně zelený les, odkud v noci dorazili.

U zadního vchodu do stavení si hoví v proutěném houpacím křesle drobná stařenka, celá zachumlaná do houní a silných kožešinových dek. Zpod šátku vykukuje jen úzká, svráštělá tvář se zapadlýma očima. Malá brada se nepravidelně zachvívá jako splávek, když jej otukává ryba. Oba ji pozdraví, ale babička se na ně ani nepodívá. Pobrukuje si nějakou melodii.

„Dobré ráno přeju,“ objeví se na zápraží Rudolf Hanke v plandaových manšestrových kalhotách a tlustém roláku. „To je naše bábi. Když si zpívá, znamená to, že nebude pršet. Není vám zima, matko?“ zvýší trochu hlas.

Stařenka vypadá, že je duchem nepřítomná, ale na otázku reaguje okamžitě: energicky zavrtí hlavou.

„Pojďte dál, vy dva, zahřát se a něco zakousnout.“ Chodbou, která jim připadá mnohem prostornější než včera, projdou do kuchyně. Ta se jim naopak zdá už důvěrně známá. Za stolem sedí dívenka, co je přiběhla vzbudit, a plaše se tiskne k sedící ženě. Asi její matka.

„Přece by ses nestyděla,“ pohladí holčičku po vlasech, vstane a podá Anežce a Tomášovi ruku.

„Helga Torster, dobré ráno. To je moje dcerka Ida.“

„My už se známe, že ano?“ mrkne Tomáš spiklenecky na Idu.

Dívka nesměle přikývne a dál se ostýchavě tulí k mámě, jejíž vlasy mají přesně stejný šedivě stříbrný odstín jako vlasy jejího bratra. Jsou ale mnohem delší a v pravidelných vlnách splývají po stranách hlavy a připomínají napudrovanou paruku, jakou nosili středověcí soudci. Rukávy blůzy z hrubého režného plátna má vyhrnuté až po lokty, takže odhalují silné, masité ruce a zápěstí s výraznými klouby. Sáhne po bochníku chleba, obejmě jej v náruči jako nemluvně a rychlými kmitavými pohyby ukrajuje krajíce a pokládá je jeden na druhý do ošatky.

„Pořádně se najezte, kdo ví, kdy bude další příležitost,“ podívá se na ně starostlivě. „Rudo, podej máslo, sýr a špek. Vaří se pro vás i pár vajíček. A něco dostanete i na cestu.“

Malá Ida stojí vedle matky a klopí hlavu, až se bradou dotýká svého ptačího hrudníčku. Anežka ví, že Tomáš to s dětmi umí, a je zvedavá, jak rychle se s holčičkou skamarádí.

„Ta vajíčka snesla vaše kobyłka Dora?“ zeptá se jí Tomáš s vážnou tváří.

Ida vyprskne smíchy. Nikdo nic neříká, tak jí to nedá a zvedne k němu oči.

„Vajíčka přece snášejí slepice! V kurníku vedle stodoly, co jste v ní spali.“

„Aha, a co ten sýr, ten snáší kdo?“ ptá se Tomáš zaujatě.

Ida se znovu rozesměje. „Sýr se prosím nesnáší, ten se dojí. Vlastně ne, dojí se mléko a z něj potom strejda udělá ve sklepě sýr.“

„A pomáháš mu?“

„Ano, pomáhám mu míchat.“

„A co sýr, který zrovna jíme, ten jsi taky míchala?“

Přikyvuje horlivě hlavou.

„Je opravdu dobrý. Umíš moc dobře míchat.“

Ida se potěšeně zapýří a Anežce je jasné, že odtedka považuje toho cizího pána za svého kamaráda. Ucítí zatahání za rukáv.

„Tobě taky chutná náš sýr, teto?“ zjišťuje osmělená holčička.

„Chutná, Iduško. Děkujeme, žes nás ráno vzbudila a že jsme nezaspali.“

Její lichotka nezabrala tolik jako ta Tomášova. Neumí to s dětmi tak dobře jako on. Tak moc chtěl mít své vlastní... Pokoušeli se o něj přes osm let, a když se to konečně podařilo, musela těhotná do vězení.

Napadne ji, že kdyby Kateřina porod přežila, šli by přes hranice i s ní. Jak by to zařídili, aby je neprozradila pláčem? Jak to dělají ostatní, co přecházejí s malými dětmi? Dají jim něco na spaní?

Sleduje, jak Helga balí do voskovaného papíru několik krajíců chleba a k tomu pakl tlustých plátů tvrdého sýra. Pak to všechno vloží do malého plátěného vaku.

„Tu tornu vám věnuju. Je po manželovi, nosíval si v ní něco na zub, kdykoliv chodil hledat po lesích ztracené kravky. Když jste museli přes hranice tak nalahko, ať máte něco s sebou aspoň tady u nás v Německu.“

Přihodí dovnitř ještě pár malých červených jablíček a podá tlumok Anežce.

„Ať taky něco nesete. Ono se hned líp jde, když člověk něco nese. Má pak pocit, že se jen tak nazdařbůh necourá. Ještě vám naplním čturu a můžete vyrazit,“ vezme si od Tomáše velkou plechovou láhev.

„Moc vám děkujeme, opravdu moc. Jste strašně laskaví, kdybychom vás nepotkali...“

„A tady máte něco ode mě. Do toho váčku na krk.“ Rudolf Hanke položí na stůl hromádku bankovek. „Jídlo je dneska víc než peníze, ale i ty jsou třeba. Na dráhu do Řezna určitě. I v táboře na přílepku a na další cestování. Asi vás pošlou za moře. Na lodní lístky dávají spolky pro uprchlíky půjčky, ale je s tím hromada papírování; když budete mít v ruce hotovost, všechno se urychlí. A taky můžete ledaskoho podmáznout,“ usměje se.

„To nemůžeme přijmout,“ zavrtí rezolutně hlavou Tomáš. „Sami určitě nemáte nazbyt...“

„... nás živí hospodářství, a když potřebujeme peníze, prodáme sýr, vejce nebo maso. Helga k tomu dostává válečnou rentu za padlého muže. Jenom si to vezměte. Je to všecko, co máme, ale brzo přijde další renta. Potřebujete hotovost víc než my.“

Na stole leží nejméně pět set marek.

„Ne, opravdu ne,“ odmítne umíněně Tomáš.

„Ale ano,“ trvá na svém Rudolf. „Nechcete přece, aby vaše křehká žena dál trpěla nedostatkem. Už si užila strádání dost. Myslím, že nikdo z nás si neumí představit, co vytrpěla...“

Tomášův neústupný výraz znejistí, změkne a někam se vytratí. Vrhne na Anežku nešťastný pohled se stopou provinilosti, jako kdyby za její věznění mohl on.

„Máte pravdu...“ polkne. „Ale vrátíme vám to! Co nejdřív budeme moci! Pošleme vám to poštou...“

„Sem pošta nechodí. Raději budeme, když nás někdy zase navštívíte a uvidíme, že se vám dobře daří.“

„Jak se vám za to odvděčíme?“ zeptá se Anežka.

„Můžete třeba lidem říkat, že ne všichni sudeťáci jsou nacisti a udavači. Že jo, Rudy?“ podívá se Helga na bratra.

Její bratr se usměje a přikývne:

„To je víc, než se dá za peníze koupit. Tím budeme vyrovnání.“ Vezme bankovky a vsune je Tomášovi do váčku. Přestal klást odpor. Anežka si uvědomuje, že jen kvůli ní.

V duchu si slíbí, že to těm hodným lidem nikdy nezapomene. Všechno jim vynahradí, i kdyby to mělo být za hodně dlouho. Pomohli jim, když to nejvíc potřebovali, když se ocitli sami v chladné noci na neznámém místě, hladoví a bez prostředků. Taková pomoc se nezapomíná. Nesmí se zapomenout.

Postávají pak všichni ještě chvíli venku na zápraží, nechce se jim do loučení. Nakonec si ale podají ruce a malá Ida Tomáše i Anežku obejmě, jako by to byli její staří známí. Vykročí po silnici směrem do Furthu.

„Ať brzo najdete nový domov!“ volá za nimi Helga.

Nic si nepřejí víc. Anežka se otočí a všem zamává.

Slunce během snídaně vystoupalo o hodný kus výš, ale v dubnovém ránu moc nehřeje. To nevadí, hlavně že neprší. Snad předpověď staré paní vydrží celý den. V takovém počasí se jim půjde dobře. Zvlášť když se už nemusí před nikým schovávat.

Stane se to čtvrt hodiny poté, co vyrazí od Torsterů. Anežka za sebou zaslechne zvuk spěšných kroků, a než se stačí ohlédnout, kdosi ji prudce strčí do zad, že jen hekne a taktak stačí dát ruce před sebe, když se řítí obličejem k silnici. Cítí ostrou, palčivou bolest kůže sedřenou z dlaní a hned nato jí pravá paže vylétne stranou, jak jí někdo darovanou tornou prudce strhne z ramene.

Tomáš napůl stojí a napůl klečí a namáhavě supí. Na zádech má mohutného vousatého muže, který ho drží v kravatě a zkouší ho složit k zemi. Ten, co zaútočil na Anežku, už má její tlumok a snaží se Toma zasáhnout pěstmi a kopanci a přitom mu strhnout z krku jeho váček. Vytušil, kde jsou schované peníze. Tomáš chrčivě lapá po dechu, pokouší se vysmeknout ze sevření a zároveň rukama chrání peníze.

„Tome!“ vykřikne zoufale Anežka.

Vousáč se po ní bezděky ohlédne a v tom okamžiku dostane od Tomáše loktem do břicha, až hekne bolestí a na okamžik stisk povolí. Tomáš prudce přidřepne a vyklouzne z klinče.

Ten s tornou překvapeně znehybní. Tomáš se zarazí, jako by nevěděl, co dál, a pak ho bleskově kopne do rozkroku. Z chlapa vyjde zvuk, jako by chtěl zvracet, a udělá pár kroků jako slůně postřelené uspávací pistolí. Bezhlesně se skácí do trávy a zůstane ležet zkroucený na boku.

„Pozor!“ zakřičí Anežka, protože vousatý hromotluk se chystá k dalšímu útoku. Přihrbený po ráně do žaludku, celý rudý vzteky. Před sebou drží zaťaté pěsti a výhružně jimi šermuje.

„Ty hajzle, já tě zabiju!“ cedí mezi zuby. Česky.

Tomáš se postaví proti němu. Jednou jí říkal, že ještě na internátu byl pár měsíců členem boxerského oddílu. Každý švec prý musí mít pořádný švih v ruce, aby zvládl zatloukat cveky do podrážky, dělával si ze svého boxování legraci. Docela mu to šlo, jenže pak objevil stolní tenis, který si rázem zamiloval. Ten je pro trénink ševcovského švihu ještě mnohem lepší, říkával pak.

Vše se jí ve vteřině mihne hlavou, zatímco Tomáš zvedá pěsti. Jeho protějšek je ale mnohem vyšší váhová kategorie. Jak by mohla Tomovi pomoci?

Poodejde trochu stranou a sundá si z krku svůj přívěsek z tenkých kovových hranolů spojených do tvaru písmene A. Chytne jej do dlaně pravé ruky tak, že špice trčí ven mezi palcem a ukazovákem a vypadá jako hrot nože. Levou pěst dá pod pravou, aby se zdálo, že nůž je tak velký, že jej musí držet oběma rukama.

„Mám nůž!“ křikne a natáhne paže před sebe. Pohybuje jimi ze strany na stranu, aby se nedalo rozeznat, co drží. Zároveň doufá, že se hrot áčka na slunci zaleskne a bude vypadat jako čepel nože.

„Mám se tě bát, ty čubko?“ utrousí posměšně vousáč, aniž se na ni podívá, a dál upřeně sleduje Tomáše. Pak po ní přece jen strelí pohledem. A trochu znejistí.

„Přines mi ten nůž!“ vykřikne Tom. „Podříznu ho jako prase.“

Vtom dostane Anežka nápad.

„Hodím ti ho, chytej!“ vykřikne. Vousáč k ní bezděky otočí hlavu. To přesně chtěla: Tomáš mu dá okamžitě direkt přímo na odhalenou čelist, až to zapraští. Chlap se zapotáčí, otřesený si klekne a opře se o ruce.

Ve stejné chvíli Anežka zakřičí bolestí. Dostala ránu od toho druhého, který se mezitím vzpamatoval – zezadu, hranou dlaně přes natažená zápěstí, aby jí domnělou zbraň vyrazil. Má pocit, že jí zlomil obě ruce. Přívěsek i s řetízkem vylétne do trávy a on se bleskově sehne a hrábne po něm.

„Ty vole, to není kudla! Já tu svini zabiju!“ Než se stačí znovu narovnat, je u něj Tomáš a postaví se před Anežku. Vousáč se mezitím sebere, ale zůstává příkrčený, opírá se dlaněmi o kolena a těžce dýchá. Pak se potácivě napřímí, ohlédne se za sebe a zahuláká:

„Kurva, někdo sem jede!“ Jeho kumpán ho ale neposlouchá a se zuřivým výrazem se blíží k Tomášovi. „Nech je bejt! Padáme, to je fízlovská motorka!“ Rozběhne se do lesa u silnice. Druhý se po něm podívá.

„Seru na vás!“ odplivne si a vyrazí za svým komplicem. S hlasitým praskáním se oba ztratí v porostu.

„Radši taky zmizíme. Jak jsi na tom?“ zjišťuje ustaraně Tomáš. Anežka stojí s hlavou sklopenou a se svěšenýma rukama. Chvějí se, jako by měla třesavku. Po tvářích jí stékají slzy.

„Bolí to moc? Nemáš něco zlomené?“ Opatrně jí prohmatá zápěstí a předloktí. Anežka syká bolestí.

„Myslím, že kosti to vydržely. Pojd', schováme se, ať se nedostaneme do problémů.“ Zvuk motoru se blíží. Tomáš sebere z trávy tlumok a vede Anežku dál mezi stromy. Za moment se kolem prožene rachotící motocykl se sajdkárou, který veze dva uniformované muže s puškami. Němečtí pohraničníci.

„Mají můj talisman, sebrali mi ho.“ Pláče nejen bolestí, ale i kvůli přívěsku. Tomáš ji mlčky obejmě. Mohl by jí říct, že měli velké štěstí, když se ubránili a nepřišli zase o všechny peníze, nebo dokonce o život. A že můžou být rádi, že se jim nestalo nic vážného. Ale Tom ví, co pro ni ten kus pochromovaného kovu znamenal, a nic takového neřekne. Jenom ji chlácholivě svírá v náruči.

Po chvíli jí podá čutoru.

„Napij se.“

Anežka si uvědomí, že má žízeň, strašnou a palčivou. Začne do sebe lít vodu, až jí koutky úst vytéká ven. Tomáš počká, až dopije, vezme si láhev zpátky a polije si pravou ruku. Na kloubech ukazováku a prostředníku má sedřenou kůži a trochu mu teče krev. Ta rána do sanice musela toho zmetka pěkně bolet.

„S tím nožem to byl skvělý nápad,“ pochválí ji. „Tvůj talisman pomohl. Zase.“

Jednou už svůj přívěšek jako zbraň použila, bude to skoro rok. I proto skončila ve vězení.

„Půjdeme lesem,“ rozhodne Tomáš, „na silnici jsme moc na ráně.“

Obě zápěstí ji řezavě bolí. Při chůzi cítí každý krok, každý otřes. Zkusí si založit ruce na hrudi, ale nepomůže to. Pravá ruka je na tom o něco hůř. Pohne prsty a ostrá bolest jí vystřelí vysoko nad loket. Doufá, že se Tomáš neplete a ona vážně nemá nic zlomeného – to by jim ještě scházelo.

Les je čím dál hustší a občas musejí zeširoka obcházet shluky křovisek. Drží se přitom na dohled silnice. Anežka se boří při každém kroku, listí na povrchu je jen tenkou slupkou na promáčené rašelinové půdě. Pod podrážkou cítí bažinatou kluzkost bláta, a pokaždé když zvedne nohu, ozve se vlhké mlasknutí. Hnilobné, studené bahno jí obaluje střevice jako tekutý asfalt a prosakuje až na kůži.

Les působí nepřátelsky a nevrle, jako by nechtěl, aby jím prošli – aby vůbec byli na této straně hranice, v této zemi. Vysoko v korunách zlověstně sviští vítr a šumící listy jako by jí vyčítaly, že přišla o jedinou památku na svého mrtvého bratra.

Tomáš jde tři kroky před ní a ostražitě se rozhlíží. Nechce, aby je ti dva znovu překvapili. Nebo kdokoliv jiný. Anežka ví, že vnímá její žal a že na ni nemluví, protože tuší, že ona teď potřebuje mlčet, aby svůj smutek mohla vstřebat. Mechanicky mu jde v patách, se sklopenou hlavou a zuby zařatými bolestí.

„Teče tu potok,“ zastaví se Tom. „Zchlad' si to, uleví se ti.“

Anežka si klekne do mechu, vyhrne si rukávy a ponoří paže do ledové vody. Tepavá bolest se pomalu vytrácí, jako by ji potůček odplavoval pryč. Až se zdá, že jí předloktí úplně odumřela. Zkusí pohnout prsty. Jsou ztuhlé, ale hýbají se a bolest už nevystřeluje dál. Chlad jí po rukou pomalu postupuje výš a výš, jako kdyby se studená voda dostávala kůží dovnitř a proudila jí v žilách místo krve.